

УДК 37.013:502/504

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vpe.2019.34.10573>

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Наталія Джура

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Грушевського, 4, Львів, Україна, 79005
nataliya.dzhura@lnu.edu.ua, Gjurana@ukr.net*

Екологічна освіта потребує особливої уваги і має забезпечувати у суспільства здатність працювати заради сталого розвитку, розвивати вміння приймати рішення і діяти в інтересах збереження довкілля. Тому формування екологічної компетентності учнів є одним із головних завдань нової української школи. У статті розглянуто основні аспекти організації екоосвітньої діяльності для сталого розвитку в умовах загальноосвітньої школи. Запропоновано інноваційні технології навчання (творчо-розвивальні, особистісно орієнтоване і проблемне навчання, дослідницько-пошукову роботу, інтерактивні методи навчання, ігровий підхід, метод моделювання, проектну технологію) як оптимальні шляхи зацікавлення учнів, підвищення їхньої розумової активності, спонукання до творчості, виховання соціально компетентної особистості, здатної самостійно вибирати і приймати відповідальні рішення. Висвітлено принципи і завдання емпauerмент педагогіки – мотивації та натхнення до дії. Акцентовано важливу роль учителя – відкривати учнівській молоді основи екологічної науки, формувати екологічний світогляд, екологічне мислення, життєву мудрість, новий спосіб життя.

Ключові слова: екологічна освіта, сталий розвиток, екоосвітня діяльність, загальноосвітні школи, новітні технології навчання, емпauerмент педагогіка.

Постановка проблеми. Збереження довкілля – одна з найважливіших проблем людства. Її вирішення можливе тільки за умови комплексної оцінки ситуації, прийняття стратегічних рішень і масштабних системних заходів у різних галузях діяльності, зокрема в екологічній освіті та просвіті. Реформування екологічної освіти й виховання має проводитись на засадах сталого розвитку з обов'язковим урахуванням екологічних законів, закономірностей, наукових принципів, що діють комплексно в біологічній, технологічній, економічній, соціальній і військовій сферах [1; 7; 17; 18; 22; 23].

Сталий розвиток варто розглядати як процес розбудови держави на основі узгодження і гармонізації соціальної, економічної та екологічної складових з метою задоволення потреб сучасних і майбутніх поколінь. Основою сталого розвитку є паритетність відносин у тріаді *людина–*

господарство–природа. Одним із головних важелів у вирішенні гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України має стати підготовка громадян із високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості й культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства та природи (не насильство, а гармонійне співіснування з нею!). Екологічну освіту потрібно спрямовувати на формування екологічної культури усіх верств населення України [1; 3; 8; 9].

Загальноосвітнім школам як основній ланці відводиться головна і найважливіша роль у навчанні, вихованні учнівської молоді, формуванні особистості з високим рівнем екологічної культури. Одним із завдань шкільної екологічної освіти є пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їхньої розумової активності, спонукання до творчості, виховання школяра як життєво й соціально компетентної особистості, здатної самостійно вибирати і приймати відповідальні рішення у різних життєвих ситуаціях [4; 8; 20; 22].

Сучасна школа потребує творчого підходу до викладання екології, який створив би якісні передумови для підвищення зацікавленості учнів до навчання. Модернізація класно-урочної системи пов'язана зі стрімким розвитком і впровадженням у шкільну практику *новітніх технологій навчання*, за допомогою яких не лише поповнювалися б знання й уміння з навчального предмета, а й розвивалися б такі якості учня, як пізнавальна активність, самостійність, уміння творчо виконувати завдання [4; 9; 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання екологічного виховання і природозбереження закладено у працях видатних педагогів Г. Ващенка, К. Ушинського, В. Сухомлинського. Сучасною педагогічною наукою зроблено суттєвий внесок у створенні науково-методичного підґрунтя для формування екологічних компетентностей на уроках природничих дисциплін та позакласній роботі. Цю проблему за останні десятиліття розглянуто у працях вітчизняних науковців і методистів: О. М. Байрак, С. О. Люленко, (науково-методичні засади природоохоронної освіти); Н. П. Буяльська (ефективність інноваційних технологій навчання в екологічній освіті); Н. М. Буринська, Л. П. Величко, О. С. Заблоцька, О. В. Кофанова, О. П. Мітрясова, Т. С. Нінова, Н. Н. Чайченко, О. Г. Ярошенко (науково-методичні засади хімічної складової екологічних знань); В. В. Вербицький (розвиток еколого-натуралістичної освіти в Україні); Н. Ю. Матяш, Т. В. Коршевніюк, О. В. Козленко (теорія і методика навчання біології); С. М. Панченко, Л. В. Тихенко (основи дослідницької роботи школярів з біології); С. Д. Рудишин, І. М. Коренева, М. В. Хроленко, В. І. Самілик (фундаменталізація професійної підготовки майбутніх екологів та вчителів біології) та ін. [2; 3; 17; 18].

Мета і завдання статті. Розкрити суть та основні аспекти організації екоосвітньої діяльності для сталого розвитку в умовах загальноосвітньої школи. Запропонувати інноваційні освітні технології як оптимальні шляхи зацікавлення учнів до вивчення екології – базової науки і складової освіти для сталого розвитку. Висвітлити принципи і завдання емпіричного педагогіки – педагогіки мотивації та натхнення до дії, завдання якої виховувати соціально компетентну особистість, здатну самостійно вибирати і приймати відповідальні рішення у різних життєвих ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. Нагальною потребою XXI ст. стає формування такого способу життя, який був би основою довготривалого ошадливого гармонійного розвитку людства. Науково-технічний прогрес, нові технології самі по собі не здатні подолати загрози, що постали перед людством. Потрібні нова філософія, нова політика, нові моральні імперативи зобов'язання кожної людини і людства загалом. Загалом йдеться про систему цінностей, складову культурного світобачення кожної людини і суспільства, яка не залежала б від економічних сплесків чи занепадів, зміни політичної влади, у якій би захист і збереження природи, турбота про людину, її життя і дотримання її прав уважалися такими ж важливими, як і саме життя [1; 10; 16; 17].

У сучасній дидактиці наведено найрізноманітніші технології навчання, оскільки кожен автор і виконавець вносить у педагогічний процес щось індивідуальне. Тому для організації різних видів освітньої екологічної діяльності пропонуємо використовувати інноваційні освітні технології на рівні творчості та майстерності.

Творчо-розвивальні технології в екології доцільно застосовувати, коли зміст навчального матеріалу спрямований на формування наукових екологічних понять, законів, теорій; логічно продовжує раніше вивчене, на основі якого учні можуть зробити самостійні кроки в пошуку нових знань; посилює для самостійного пошуку школярів, розвитку їхніх пізнавальних можливостей [4; 11].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, коли створюються такі умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність. Воно ґрунтується на активній взаємодії усіх учнів, тобто, це навчання у співпраці, коли у процесі діалогу або полілогу вчитель спонукає учня до спільної діяльності: *розмовляти, дискутувати, обговорювати*. Інтерактивна технологія навчання спонукає учнів спільно, взаємно, жваво, енергійно й рухливо займатися під час навчального процесу. Учні залучені у процес пізнання, мають можливість розуміти й рефлексувати з приводу того, що вони знають і про що міркують [6; 14; 15].

У посібнику [4] описано інтерактивні методи навчання, апробовані на уроках екології: *Робота в парах*, *Синергетичний метод проведення зустрічей екокоманд*, *Робота в малих групах*, *Аудит*, *Мозковий штурм*, *“Прес”*, *“Мікрофон”*, *“Ромашка Блума”*, *“Фішбоун”*, *“Асоціативний куц”*, *“Метод кубування”* та ін.

Інтерактивне навчання найбільше відповідає **особистісно орієнтованому підходу**, оскільки передбачає моделювання реальних життєвих ситуацій, рольові ігри, спільне розв’язання проблем.

Особистісно орієнтоване навчання є втіленням гуманістичної філософії, психології й педагогіки. У центрі уваги педагога – унікальна цілісна особистість дитини, яка прагне максимальної реалізації своїх можливостей, відкрита для сприйняття нового досвіду, здатна до усвідомлення й відпові-дального вибору в різноманітних життєвих ситуаціях [6; 11; 15].

В особистісно орієнтованому навчанні головне – *розуміння* та *взаєморозуміння* – діалог, який передбачає два суб’єкти, дві свідомості – це спілкування, співробітництво, рівність. Для цього потрібні корекція змісту освіти, пошук методів і засобів навчання та виховання, які можуть виражатися в доброзичливому ставленні до учнів, довірі до них, залученні до планування уроку, створенні ситуацій взаємного навчання, використанні дидактичних ігор, творчих робіт, виявленні особистих проблем людини.

Найдієвіший спосіб реалізації особистісного підходу – зробити навчання сферою самоствердження особистості. Для запровадження особистісно орієнтованого навчання у шкільну екологічну освіту належить реалізація різноманітних інноваційних форм і методів активного розвивального навчання.

До таких методів можна віднести й **проблемне навчання** (тип розвивального навчання, який полягає у зближенні мислення учнів із процесом свідомого навчання). Воно передбачає дослідницьку діяльність учня, яка зумовлена проблемною ситуацією та спонукає його формулювати гіпотези й перевіряти їх під час розумових і практичних операцій [2; 4; 6].

Проблемне навчання відбувається поетапно: постановка проблемного завдання, виникнення проблемної ситуації, висунення гіпотез, перевірка та доведення припущень і висновки. Успішність, точність і правильність виконання завдань залежить від чіткості формулювання проблемних запитань. Стиль проблемних запитань: *“Якщо..., то чому..?”*, *“Чому..., незважаючи на..?”*, *“Якщо..., то чи можна..?”* та ін. Наприклад, *“Якщо сміття – це ресурс, то чому люди забруднюють ним довкілля?”*, *“Чому люди вирубують ліси, незважаючи на те, що корені дерев утримують воду?”*, *“Якщо корені дерев утримують воду, то до яких наслідків може призвести масове вирубування лісів?”*.

Проблемні запитання й завдання потребують від учнів певних інтелектуальних зусиль, самостійного застосування знань у новій ситуації, використання додаткової інформації. Для підвищення ефективності проблемного навчання потрібне систематичне застосування різноманітних методів проблемного навчання відповідно до рівня пізнавальної самостійності учнів, готовність вчителя керувати розумовими процесами школярів під час теоретичного або експериментального розв'язання проблеми [4; 11; 12; 14].

Пізнавальна самостійність учнів поступово підвищується і з часом вони можуть самотужки розв'язувати проблемні завдання. Тоді пошуковий метод навчання частково змінюється **дослідницьким** [6].

Дослідницький метод вважають найвищим рівнем самостійної пізнавальної активності учнів, основним методом здобуття досвіду творчої діяльності. Дослідницьке завдання передбачає певний цикл самостійних навчально-пізнавальних дій учнів: *збирання інформації, її аналіз, самостійна постановка проблеми, її розв'язання, перевірка результату й застосування нового знання на практиці* [5; 6].

Дослідницько-пошукову роботу з учнями можна проводити за різними напрямками: *широкомасштабні дослідження* місцевих екосистем (річок, ґрунтів, мікрорайону), *локальні та практичні дослідження* (виявлення фізіологічних особливостей рослин, біоіндикацію окремих вулиць та ін.) [5; 12]. Кожна робота має ґрунтуватися на певній науковій та експериментальній базі, містити власні результати досліджень і спостережень. Її можна організувати як за груповим, так і за індивідуальним принципом, або комбіновано. Важливою є презентація результатів досліджень на учнівських конференціях й під час різноманітних конкурсних заходів [4].

Ігровий метод навчання і виховання в екологічній освіті є порівняно новим, проте він одразу ж зарекомендував себе як інтерактивний, тобто заснований на взаємодії всіх учасників гри. Завдяки використанню цього методу активність учнів значно підвищується, інколи навіть перевищує активність педагога. Специфічною особливістю гри як форми організації екологічного навчання та виховання є можливість створення емоційного настрою, що підвищує інтерес до вивчення проблеми, ситуації, явища, об'єкта, активізує творчу ініціативу, забезпечує високий рівень засвоєння, закріплення і застосування на практиці теоретичних знань та творчих умінь [10; 11; 16; 19].

Ефективними і мотиваційними технологіями, які можна використовувати на різних етапах уроку, є **ігри-дилеми** (обговорення учнями ситуацій, побудованих на реальних подіях, що потребує від них проведення аналізу, пошуку і прийняття рішень). Наприклад, уявіть, що ви – Міністр охорони навколишнього природного середовища України і бажаєте зменшити

обсяги атмосферного забруднення. Ваші експерти пропонують вам кілька альтернатив. Яку з цих альтернатив ви вважаєте найефективнішою? [13; 21].

1. Підвищити ціни на електроенергію, щоб сприяти її більш ефективному використанню, а відтак – меншому забрудненню.

2. Закрити старі промислові заводи, що спричиняють значне забруднення атмосферного повітря.

3. Скоротити дозволені рівні атмосферного забруднення, особливо діоксиду сірки, оксидів азоту і викидів пилу.

4. Сприяти впровадженню нових технологій й обладнання для скорочення викидів.

Отже, інтерактивне навчання в екологічній освіті передбачає розвиток в учнів умінь приймати рішення й активно діяти зі збереженням довкілля, залучати до цього друзів, батьків, громадськість.

Варто наголосити, що для організації екоосвітньої діяльності для сталого розвитку в умовах загальноосвітньої школи доцільно використовувати навчально-методичний комплекс *“Зелений пакет”* (Наказ МОН України від 07.12.2009 року № 1/11-9999). Цей комплекс призначений для вчителів та учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. Його можна використовувати також на інших рівнях освіти й під час проведення інформаційно-просвітницьких заходів із захисту довкілля, подій для преси [13].

Тематика комплексу *“Зелений пакет”* містить п’ять розділів:

1. Екологічні компоненти – повітря, вода, ґрунт та біологічне різноманіття.

2. Зовнішні загрози – урбанізація, шум, відходи та хімікати.

3. Діяльність людини – енергетика, транспорт, промисловість, сільське господарство, лісове господарство і туризм.

4. Глобальні виклики – зміна клімату, руйнування озонового шару, підкислення, моря й океани.

5. Цінності – етика і культура споживання, здоров’я та довкілля, права громадян і відповідальність за Землю в майбутньому.

Такий методичний комплекс призначений для стимулювання уяви вчителя, створення завдань і подій залежно від потреб і здібностей учнів [13].

Ще одним активним методом навчання екології є **моделювання**. Це процес складання й застосування різних моделей для глибшого проникнення в суть навчального матеріалу, узагальнення й систематизації знань; це уявне або практичне створення учнями моделі екологічного об’єкта – *біогеоценозу, агроценозу, організму тощо*. Наприклад, створюючи схему заселення акваріума, учні вказують у ньому ланки екосистеми – *продуцентів, консументів, редуцентів*, установлюють зв’язки між ними, визначають потік речовини й енергії. Цю модель можна використовувати під час вивчення

угруповань і біогеоценозу, причому глибина розкриття суті екологічних явищ буде різною [5; 6; 12].

Метод моделювання доцільно використовувати у процесі дослідження різноманітних взаємозв'язків у популяції, між популяціями різних видів, розглядаючи зміни чисельності риб, птахів, ссавців, вивчаючи вид, популяцію, біогеоценоз. Результати моделювання втілюють у *модельних схемах, графіках, символах, кресленнях, образах, мікрокосмах*. Мікрокосми – штучні системи, які дають змогу змоделювати природні екосистеми та спрогнозувати їхні зміни за дії тих чи інших чинників [4; 5].

Проектна технологія є високоєфективною й потребує використання сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своїм змістом методів, прийомів, засобів. Її головне завдання – допомогти учнівській молоді зорієнтуватися у різноманітних суспільних подіях і явищах (соціальних, економічних, екологічних, інформаційних), а також набути досвіду активного й творчого самоствердження у суспільстві задля його розвитку й удосконалення. Тематика екологічного проекту може бути присвячена вивченню властивостей навколишнього середовища, впливу на нього різних факторів, у тім числі й антропогенних, охороні природи, збереженню й відновленню природних екосистем чи їхніх складових [2; 6].

Участь школярів у навчальному проекті буде усвідомленою та продуктивною, якщо під час роботи вони знаходять відповіді на такі запитання:

1. Чому це важливо особисто для мене? (*Мотивація діяльності*).
2. Навіщо я працюватиму над цією проблемою? (*Мета діяльності*).
3. Що я зможу зробити, щоб розв'язати проблему проекту? (*Завдання діяльності*).
4. Як я це робитиму? (*Способи діяльності*).
5. Що мені буде потрібно для роботи? (*Засоби діяльності*).
6. Що я отримаю? Як це узгоджуватиметься з результатами інших?
7. Якою буде моя участь у презентації результату? (*Результат діяльності*).

У процесі проектної діяльності учні набувають *умінь*: планувати свою роботу, використовувати багато джерел інформації, самостійно відбирати і нагромаджувати матеріал, аналізувати й аргументувати факти, приймати рішення, налагоджувати соціальні контакти, створювати “кінцевий продукт” (фільм, журнал, календар, сценарій), презентувати створене перед аудиторією, оцінювати себе та однокласників [3; 6; 7; 14].

Вагомою складовою реалізації принципів сталого розвитку в умовах загальноосвітньої школи є навчальний курс за вибором “*Уроки для сталого розвитку*” у 3 (4), 8 та 9 (10) класах. Головна ідея курсу – формування у дітей, батьків і вчителів навичок нового стилю життя, забезпечення

взаємозв'язку між цінностями та поведінкою особистості, єдності змісту навчання і повсякденного життя. *Уроки для сталого розвитку* побудовані на принципах *емпауермент-педагогіки* – мотивації та натхнення до дії [10; 16; 21].

Емпауермент (з англ. *empowerment* – надання людині мотивації та натхнення до дії) – напрям гуманістичної педагогіки, методологічною основою якого є положення про те, що *учень* – це активна і творча особистість, здатна пізнавати й саморозвиватись, нести відповідальність за рішення та дії, які вона приймає і виконує, а *вчитель* є організатором дій учнів, надихає, підбадьорює і скеровує їхні зусилля. Учні самі обирають спосіб діяльності, виконують обрані дії, обговорюють їх, приймаючи самостійні рішення. Вчитель створює умови для безпечного й ефективного процесу навчання, запрошує взяти в ньому участь, слухає і чує учня. Використання елементів *емпауермент-педагогіки* у навчальному процесі сприятиме формуванню в учнів нових моделей поведінки та дій, що відповідають потребам сталого розвитку нашої країни і планети загалом [10; 16].

Висновки. Вирішення екологічних проблем людства – важлива умова для збереження життя на Землі. Саме тому формування екологічної компетентності учнівської молоді є одним із головних завдань нової української школи. Екологічна освіта потребує особливої уваги і має забезпечувати у суспільства здатність працювати заради сталого розвитку, формувати вміння приймати рішення і діяти в інтересах збереження довкілля. Щоб успішно організувати екоосвітню діяльність в умовах загальноосвітньої школи, потрібно впроваджувати ефективні методи і новітні технології активного навчання з використанням місцевого краєзнавчого матеріалу, співпрацювати з науковцями, екологічними службами та громадськими організаціями. Учителю екології за покликанням і фахом важливо відкривати молодій генерації глибини екологічної науки, формувати екологічний світогляд, екологічне мислення, життєву мудрість, новий спосіб життя.

1. Бойченко С. В. Екологічна освіта – основа сталого розвитку суспільства / С. В. Бойченко, Т. В. Саєнко. – Київ : Університет “Україна”, 2013. – 502 с.

2. Гузь В. В. Дидактичні технології формування екологічної компетентності старшокласників у навчанні природничо-науковим дисциплінам / В. В. Гузь. – С. 56–58. – Режим доступу : <http://otp-journal.com.ua/index.php/2307-4507/article/viewFile/33981/30522>

3. *Джам О. А.* Екологічна компетентність як показник якості екологічної освіти та екологічної безпеки у системі принципів і стратегій сталого розвитку / *О. А. Джам* // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. – 2016. – С. 102–105. – (Серія “Екологія” ; вип. 14).
4. *Джура Н. М.* Інноваційні технології навчання в системі шкільної екологічної освіти : навч.-метод. посібник / *Н. М. Джура*. – Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2016. – 104 с.
5. Екологія в досліджах : методичні рекомендації для наукової роботи в загальноосвітніх навчальних закладах / *О. Я. Буждиган, С. С. Руденко, О. Д. Зароченцева, С. С. Костишин*. – Чернівці : Місто, 2013. – 164 с.
6. Загальна методика навчання біології : навч. посібник / *І. В. Мороз, А. В. Степанюк, О. Д. Гончар та ін.* ; за ред. *І. В. Мороза*. – Київ : Либідь, 2006. – 592 с.
7. Концепція “Нова українська школа”. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczya.ht>
8. Концепція екологічної освіти України // Інформаційний збірник МОН України. – 2001. – № 7. – С. 2–10.
9. *Коренева І. М.* Забезпечення якості підготовки майбутніх вчителів на засадах освіти для сталого розвитку / *І. М. Коренева, М. Б. Коломієць* // VII Всеукраїнський з’їзд екологів з міжнародною участю (Екологія/Ecology – 2019), 25–27 вересня, 2019 : зб. наук. праць. – Вінниця : ВНТУ, 2019 – С. 189.
10. Методичний посібник для вчителів з навчального курсу за вибором для учнів 9 (10) класу загальноосвітніх навчальних закладів. Уроки для сталого розвитку / *О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко*. – Київ : Вид. дім “Освіта”, 2011. – 101 с.
11. *Момот Л. Л.* Творчо-розвивальні технології та їх реалізація в середній школі / *Л. Л. Момот* // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 1. – С. 7–8.
12. Навчальні матеріали з природоохоронної тематики: збірка метод. матеріалів. – Київ : Центр екологічної освіти та інформації, 2007. – 48 с.
13. Навчально-методичним комплекс про довкілля і сталий розвиток “Зелений пакет” / Посібник рекомєнд. Міністерством освіти і науки України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах України. – Режим доступу : <https://sites.google.com/site/greenpackua/Resources>
14. Освітні технології : навч.-метод. посібник / *О. М. Пехота, А. З. Кіхтенко, О. М. Любарська та ін.* ; за заг. ред. *О. М. Пехоти*. – Київ : А.С.К.Ю, 2001. – 256 с.
15. *Пометун О. І.* Енциклопедія інтерактивного навчання / *О. І. Пометун*. – Київ, 2007. – 361 с.

16. *Пометун О. І.* Уроки сталого розвитку : посібник для вчителя з навч. курсу за вибором для 8-го класу загальноосв. шкіл / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко. – 2-ге. вид., випр. і доп. – Дніпропетровськ : ЛПРА, 2013. – 100 с.
17. *Рудишин С. Д.* Екологічна компетентність як загальна компетентність вчителів природничих дисциплін // Український педагогічний журнал / С. Д. Рудишин, І. М. Коренева, В. І. Самілик. – 2016. – № 3.
18. *Самілик В. І.* Формування екологічної компетентності студентів-біологів – майбутніх вчителів / В. І. Самілик. – Режим доступу : <http://nauka.zinet.info/6/samilyk.php>
19. Сучасні форми та методи навчання біології / укл. К. М. Задорожний. – Харків : Основа, 2010. – 142 с.
20. *Титаренко Л. М.* Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.07 / Л. М. Титаренко. – Київ, 2007. – 20 с.
21. Уроки для сталого розвитку. Як організувати позакласну роботу учнів основної школи: метод. посіб. для вчителів / О. І. Пометун та ін. Київ: Видавничий дім “Освіта”, 2012. – 269 с.
22. *Nahirnych O. M.* The importance of environmental education and enlightenment in the upbringing of youth / O. M. Nahirnych, N. R. Meush, M. R. Dzhura, N. M. Dzhura // Природнича наука й освіта: сучасний стан і перспективи розвитку: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (20–22 вересня 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. д. б. н. Т. Ю. Маркіної, д. б. н. А. Б. Чаплигіної, к.б.н. Т. Є. Комісової. – Харків : ХНПУ, 2019. – С. 14–15.
23. *Skanavis C.* Non-formal environmental education in formal education: centers of environmental education in Greece / C. Skanavis, V. Petreniti. – Access mode : <https://www.researchgate.net/publication/260421601>

*Стаття: надійшла до редколегії 09.09.2019
доопрацьована 28.09.2019
прийнята до друку 20.10.2019*

**ORGANIZATION OF ENVIRONMENTAL EDUCATION ACTIVITY FOR
SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN SECONDARY SCHOOLS****Natalia Dzhura**

*Ivan Franko National University of Lviv,
Hrushevskoho Str., 4, Lviv, Ukraine, 79005
nataliya.dzhura@lnu.edu.ua, Gjurana@ukr.net*

Environmental preservation is one of the most important issues facing humankind today. We can solve environmental problems only on condition that we use a comprehensive approach to estimate the situation, make strategic decisions and take large-scale actions in different areas of activity, in particular in environmental education. The reconstruction of environmental education should be carried out on the basis of the principles of sustainable development.

The basis of sustainable development is the parity of relations in the triad man–economy–nature. One of the main ways of solving acute environmental and socio-economic problems of modern Ukraine is educating people and increasing their level of environmental knowledge, environmental awareness and culture as based on new criteria for assessing the relationship between human society and nature. Environmental education needs special attention, if it aims to provide the society with the understanding of sustainable development and the ways of its achievement; to develop the ability of making right decisions, to protect and preserve the environment. Therefore, the development of students' environmental competence is one of the main tasks of the New Ukrainian School.

The article deals with the main aspects of organizing the environmental education activities for sustainable development in secondary schools. The innovative *educational* technologies (creative, personality-oriented and problem-based learning, research work, interactive teaching strategies, games, projects, modeling method) are considered to be the best ways of developing students' interest in learning, increasing their mental activity, motivating for creativity, and educating a well-developed and competent personality, capable of independent and responsible decision making. The principles and tasks of empowerment pedagogy, such as motivation and inspiration for action are presented. A very important role in this process belongs to the teacher, whose task is not only to transfer to students the theoretical knowledge about the environment, its components and interconnections but also to form a proper ecological outlook and true environmental values in order to be able to implement them in everyday life.

Key words: environmental education, sustainable development, environmental education activities, secondary schools, innovative educational technologies, empowerment pedagogy.